

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus
Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat De Sacramentis, & Censuris

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio V. De nonnullis Excommunicationibus in particulari.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40650

Q U A E S T I O V.

De nonnullis Excommunicationibus in particulari.

Descendimus nunc ad excommunicationes majores in particulari; Quoniam autem de iis abunde agunt Summistæ, agemus dumtaxat de prima ex iis, quæ in Bulla Cœnæ reservantur; deinde perstringemus reliquas brevissime. Agemus pariter de Excommunicatione ob percussionem Clerici; ac de alia ob duellum, quæ uberem pro reliquis doctrinam subministrabunt: De excommunicatione autem, quæ fertur contra non denunciantes, quæ pariter obvia est, abunde diximus quæst. 3. art. 5.

ARTICULUS I.

De Prima Excommunicatione in Bulla Cœnæ.

- I. Ad quinque capita reducuntur viginti illa excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ feruntur, videlicet Ad fidem, ad Ecclesiam, ad Ecclesia hierarchiam, ad Sedem Apostolicam, ad Ecclesia caput; Verius illa dicuntur lata ab homine, quam a jure.
- II. Prima Excommunicatio tangit decem genera Personarum in ordine ad hæreticos, & ad hæreticorum libros.
- III. Hæresis fert tum errorem in intellectu, tum etiam pertinaciam in voluntate. Etiam dubius in fide est Infidelis.
- IV. Non incurritur hæc censura per hæresim mere internam, sed per externam, etiamsi occultissimam, & etiamsi verbis ambiguis hæresim exprimeret.
- V. Num possint Episcopi ab hæresi occulta absolvere?
- VI. Schismatici in quo differant ab hæreticis?
- VII. Credentes hæreticorum dicuntur, qui illorum hæreses credunt; Re-

ceptatores, qui qua tales receptant, & occultant: Fautores, qui commissione, vel omissione in causa hæresis iis favent; Defensores, qui qua tales illos inveniunt, etiamsi defendant ex motivo amicitia.

VIII. In Bulla Cœnæ solum excommunicantur legentes, retinentes, imprimentes, ac defendentes libros Hæreticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes. Relate ad alios libros Hæreticorum, aut ob hæresis suspicionem damnatos, excommunicatio quidem incurritur, sed non reservata; Qui vero alios libros prohibitos legit, peccat graviter, sed nullam censuram incurrit.

IX. Quid si quis legat vetitos libros, quin illos intelligat? Quid si paginam dumtaxat eorum legat? Quid si quis audiat legentem illos? Quid si quis non tradat tales libros Inquisitoribus, sed eos comburat?

X. Quinam possit facultatem dare legendi libros vetitos?

I. **I**N Bulla Cœnæ viginti excommunicationes latæ sententiæ fulminantur, quæ, ut observat Filliuc, ad quinque capita reducuntur. Primo ad fidem catholicam; Secundo ad Ecclesiam christianam; Tertio ad Eccle-

Ecclesiasticam hierarchiam; Quarto ad Sedem Apostolicam; Quinto ad Ecclesiæ Caput. Communiter Doctores docent, Bullam hanc incepisse tempore Martin. V., quando vigerunt hereses Boemorum anno 1420. Ejus meminit Sixtus IV. in Extravag. *Etsi Dominici gregis*, & illam auxit Leo X. contra Lutherum, necnon Paul. III., & alii. Dubitatur, Num ejus excommunicationes dicendæ sint ab homine, an a jure? Communius censent cum Paludan. contra Sylvest. esse ab homine; Tum quia idcirco Sede vacante perdurant, quia jussu Pii V. declaratur in ipsa Bulla eas durare quousque alii hujusmodi processus, seu alia Bulla promulgatur; Sicut autem ante Pium V. mortuo Pontifice cessabant, ita nunc statim cessarent, nisi id declararetur: Tum etiam quia illæ statim cessant, quando alia Bulla promulgatur, etiamsi non revocentur.

II. Prima itaque excommunicatio fulminatur contra decem genera Personarum, videlicet contra Hæreticos, Schismaticos, Hæreticorum credentes, Fautores, Receptatores, Defensores, Hæreticorum libros hæresim continentes, vel de religione tractantes quomodolibet scienter legentes, Domi retinentes, Imprintentes, ac Defendentes quocumque ingenio, colore, causa, publice, vel occulte.

III. Quæres autem primo; Quinam dicatur Hæreticus?

Respondeo cum Bellarm., aliisque communiter hæreticum esse, qui errorem aliquem habet contra fidem cum pertinacia; necnon qui cum pertinacia dubitat de aliquo articulo fidei. Nam *ex cap. 1. de hæret.*, Dubius in fide est infidelis. Dicitur autem pertinax, qui aut aliquid tenet, aut de aliquo dubitat contra religionem, ac fidem catholicam animo deliberato, seu ut explicat Busemb. postquam contrarium est sufficienter pro-

positum, & scit teneri ab universali Ecclesia, cui non vult suum iudicium submittere; tunc enim putat, iudicium Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum credendi, in quo consistit vera pertinacia.

Norandum tamen primo, Apostatam a fide, seu qui ad Judæismum, seu Paganismum transiret, esse pariter hæreticum, quia retineret characterem baptismalem; & propterea subjectus esset jurisdictioni Ecclesiæ, & hanc excommunicationem incurreret.

IV. Norandum secundo, quod qui tantum interius est hæreticus, nec signo ullo externo manifestat errorem, aut dubium, quod pertinaciter habet, excommunicationem non incurrat; quia Ecclesia non punit suis censuris actus mere internos, ut diximus in de censuris in genere; secus tamen si signo externo occultissimo hæresim manifestaret.

Dubium est; An qui verbis ambiguis, & æquivocis manifestaret hæresim, excommunicationem incurreret?

Affirmat Bonac. *ex Suar. disp. 4.*, & aliis; quia per verba sufficienter exprimentia internam hæresim manifestat hæresim suam.

V. Quæres secundo; Num possint Episcopi ab hæresi occulta absolvere ex vi facultatis a Trident. illis concessæ *sess. 24. cap. 6.*

Respondeo probabilius esse quod non possint: Etenim ex tertia thesi ab Alex. VII. damnata videtur non obscure colligi, Episcopos vi hujus Bullæ non habere amplius facultatem ipsis a Tridentino concessam absolvendi ab hæresi, atque aliis criminibus in ea Bulla contentis, quando sunt occulta. Scio nonnullos Doctores apud Bonac. de legibus *disp. 1. quæst. 3. punct. 8. §. 3.* docuisse universim decreto Trident. nunquam ceteri derogatum, nisi quando expressa ejusdem Concilii, vel saltem Conciliorum Ge-

neralium fit mentio ; praesertim quia Gloss. in leg. 2. §. legati ff. de re vendicata ait, Clausulam generalem privilegiorum non se extendere ad privilegia inserta in corpore juris . Verum Recentiores communius docent, decretis Trident. sufficienter censeri derogatum per clausulam illam generalem , Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis , & quibusvis Concilii decretis , quod in Bulla Cœnæ habetur . Sed hac de re fusius diximus in Trutina exponendo thesim commemoratam .

VI. Quæres tertio ; Quinam dicantur Schismatici ?

Respondeo, cum Schisma idem sit, ac divisio, Schismatici dicuntur , qui divisi sunt a Pontifice per inobedientiam rebellem, ac pertinacem : Ubi adverte, quod si non recognoscant ipsum pro Capite Ecclesiæ habente plenam potestatem, sunt Schismatici simul, & hæretici ; Si vero ipsum ut Ecclesiæ caput recognoscant, sed pertinaciter illi inobediant, sunt pure Schismatici, hoc est membra a suo capite separata ; & hac excommunicatione feriuntur, ut videre est apud Bellarm. , & Navar. cap. 27. n. 57. Dicuntur autem pertinaciter inobedire, qui scientes hoc, vel illud esse mandatum Pontificis, nolunt tamen illi obedire, non quia præceptum est difficile, sed quia volunt se omnino subtrahere ab obedientia Papæ, quamvis illum vere caput Ecclesiæ cognoscant ; debet tamen tale Schisma verbis, vel factis exterius manifestari .

VII. Quæres quarto ; Quinam dicantur credentes hæreticorum, receptatores, fautores, & defensores ?

Respondeo ; Dicuntur primo Credentes hæreticorum ex Bellarm. qui quamvis non habeant expresse, habent tamen implicite errores hæreticorum, & exterius eos profitentur : Verbi gratia, qui diceret, Credo quod

credit Calvinus, vel qui diceret, Calvinus fuit vir bonus, & injuste ab Ecclesia damnatus : Sicut enim multi rustici dicuntur Credentes Ecclesiæ Catholicæ, quia dicunt se credere, quod credit Ecclesia, ita qui dicit se credere quod credunt hæretici, dicitur credens hæreticorum, quamvis ad particulares articulos non descendat .

Secundo dicuntur Receptatores hæreticorum, qui receptant, vel occultant hæreticos, (etiamsi semel id faciant) non hospitii gratia, sed ne in manus Judicum veniant, & ut penas in hæreticos latas devitent ; unde ex Bellarm. qui hæreticum recipit, & occultat, ne occidatur a latrone, immo ne capiatur a iudice ob causam homicidii, vel alterius criminis ab hæresi, hanc excommunicationem non incurrit .

Tertio dicuntur fautores, qui vel omissione, vel commissione favent hæreticis in causa hæresis . Favent quidem omissione, qui omittunt facere, quod tenentur ; Verbi gratia, si ii, ad quos ex officio pertinet, non inquirant, non incarcerent, non puniant . Favent commissione, qui in ordine ad hæresim verbis, aut scriptis, aut factis favent illis ; ut si quis dicat, Isti hæretici non sunt bene damnati ; vel si quis det consilium, aut præstet opem, ut fugiant .

Quarto dicuntur Defensores, qui suis viribus, ac potentia efficiunt, ne hæretici in manus Judicum veniant, aut ne puniantur, ne excommunicentur nominatim, &c. Immo qui patrocinium iis in causa hæresis præstaret advocando pro illis ; necnon Notarius, qui scienter pro iis suum ministerium præberet . Ita Bellarm.

Quid si hæreticum receptes, faveas, defendas, non quia est hæreticus, sed quia amicus, consanguineus, &c. ?

Respondeo, si id facias in causa hæresis, procul dubio excommunicationem

nem incurres ; nam non requiritur , ut ea facias ex eo motivo , quia hæreticus est , sed satis est , quod ea facias in causa hæresis , etiamsi ex motivo amicitia . Debet tamen effectus sequi , ut incurratur excommunicatio ; Quare si Titius occultet hæreticum , ne incarceretur , & tamen deinde incarceretur , non incurrit Titius excommunicationem ex Bonac . ; quia effectus non est secutus , sicut mandans percussorem Clerici excommunicationem non incurrit , si percussio non sequatur .

VIII. Quæritur quinto ; Quinam hæreticorum libri per Bullam Cœnæ prohibentur legi , retineri , imprimi , defendi ?

Respondeo , Libros dumtaxat hæreticorum , qui vel hæresim contineant , vel de religione tractent , ad casum hujus Bullæ pertinere . Dicuntur autem de religione tractare , qui ex professo , & non obiter tractant de re sacra , Verbi gratia , de Sacra Scriptura , de Articulis fidei , de rebus ad cultum Dei , & Sanctorum spectantibus . Quare qui alios hæreticorum legit , aut retinet , non incurrit excommunicationem in Bulla Cœnæ reservatam . Quamvis excommunicationem non reservatam incurrat ; non secus ac qui legit , aut retinet libros cujusvis alterius auctoris non hæretici damnatos , atque prohibitos ob suspicionem hæresis , aut falsi dogmatis ; ut habetur in Regul. 10. Indicis librorum prohibitorum . Quod si libri non sint prohibiti ob hæresim , vel falsi dogmatis suspicionem , sed ex alio titulo , nulla incurritur excommunicatio ab eo , qui eos legit , vel retinet , modo non sint libri hæreticorum . Et ratio est , quia excommunicatio non incurritur , nisi sit in jure expressa ; exprimitur tamen a Sixto V. quod sub excommunicatione reservata prohibeantur libri Astrologiæ judiciariæ .

Ex dictis sequitur primo , Excommunicationem nulli reservatam incurtere illos , qui legunt , aut retinent libros , & scripta necromantiæ , seu continentia divinationes , sortilegia , veneficia , auguria , auspicia , & incantationes artis magicæ , quibus traditur modus recedendi a fide catholica , adorandi dæmones , & similia contraria fidei ; quia tales libri in Regula 9. Indicis prohibentur ob hæresim , vel saltem ob falsi dogmatis suspicionem . Quod si hujusmodi libri sint hæreticorum , (ut communiter sunt Auctores necromantiæ) excommunicatio , quæ incurritur a legentibus , aut retinentibus est reservata in Bulla Cœnæ ; quia sunt libri hæreticorum hæresim continentes .

Sequitur secundo , quod qui legit libros catholicorum vetitos , eo quod excitent ad veneream delectationem , peccet quidem graviter , sed nullam excommunicationem incurrat ; quia non legit libros hæreticorum , nec prohibitos ob hæresim , aut falsi dogmatis suspicionem , sed prohibitos ob periculum succumbendi venereæ voluptati .

Sequitur tertio , quod legens Scholia , & Additiones hæreticorum , quæ continentur in libris catholicorum , incurrit excommunicationem nulli reservatam ; quia legit libros damnatos ob hæresim , aut falsi dogmatis suspicionem , ut dicitur in Regula 10. Indicis . Quod si hujusmodi scholia sint adeo copiosa , ut superent ipsum textum , Suar. apud Bonac. hic putat , legentem incurtere in excommunicationem in Bulla Cœnæ ; quia talis liber potius est hæretici commentantis , quam Catholici ; quod tamen negat Bonac . ; non enim Summa , verbi gratia D. Th. , dicitur esse liber Cajetani , quamvis annotationes Cajetani superent textum D. Th.

IX. Dubium est hic primo ; An ex-

com-

communicationem dictam incurrat, qui legit non intelligendo ea, quæ legit, ut legit imperitus talis linguæ. Et idem quæritur de retinente libros, quos intelligere non potest, ut sunt vendentes thus, & odores, & quicquid chartis amicitur inunctis?

Respondet affirmative Bonac. hic; cum enim hæresis facile serpat, merito prohibetur etiam lectio materialis, quæ potest nocere audientibus, necnon qualiscumque retentio talium librorum, cum possit aliis pariter nocere: Sanch. tamen lib. 2. cap. 10. n. 51. verius excusat sic legentem, aut retinentem; cum in tali casu finis legis videatur omnino cessare.

Dubium est secundo; An in lectione, & retentione talium librorum detur parvitas materiæ?

Respondeo, Tolet., & alios apud Bonac. negare; quia etiam per lectionem unius, aut alterius lineæ potest error hauriri. Communior tamen sententia affirmat; quia nulla est ratio, quare sicut in aliis materiis, ita in hac non detur materiæ parvitas; quamvis enim aliquando possit hæresis in una, vel altera linea contineri; at hoc raro accidit; leges autem, præsertim pœnales, spectare debent, quod plerumque, & regulariter, non quod aliquando accidit. Quare Reginald. excusat, qui tres, vel quatuor lineas legit, etiamsi contineant hæresim, quia non statim ac propositionem hæreticalem quis legit, exponit se periculo imbibendi illam, nisi etiam fundamenta, & rationes percurrat. Sayr. excusat legentem decem lineas, & Sanch. cap. 10. legentem integram paginam: Quamvis Dian. in Sum. V. *Hæreticorum libri*, sententiam hanc putet parum probabilem; siquidem Sæ idem docens expurgatus fuit. Quoad retentionem Sanch. putat contra Suar., moram duorum dierum esse levem: Quamvis autem aliquis retineret li-

brum prohibitum per levem moram animo retinendi diutius, non idcirco excommunicationem incurreret, licet graviter peccaret; quia, ut alias diximus, opus externum de se debet esse grave, ut censura incurratur.

Dubium est tertio; An excommunicationem incurrat audiens legentem huiusmodi libros, vel mandans, aut consulens talem lectionem?

Respondeo, universim censuram hanc in facientes non incurri a mandantibus, & consulentibus, nisi exprimentur: Quare si Titius mandat Cajo, ut legat libros prohibitos, Titius non incurrit excommunicationem. Quod si Titius mandat Cajo, ut sibi audienti legat, communior sententia cum Laym., Azor., & aliis docet, excommunicationem a Titio etiam incurri; tum quia legens per alium moraliter ipse legit, ex *Regula illa juris in 6. Qui per alium facit, per se ipsum facere censetur*; tum etiam quia esset quasi frustranea lex non legendi tales libros, si non prohiberet lectionem etiam per alios factam. Multi tamen probabiliter docent, quod neque in tali casu Titius excommunicationem incurreret; tum quia universim censura lata in facientes non incurritur a mandantibus; tum etiam quia lex sufficienter vitat lectionem librorum prohibitorum, dum solum prohibet, ne legantur: nam qui coram aliis legeret, vel non habet facultatem legendi, & sic ne incurrat excommunicationem, non legeret; vel habet facultatem, & consequenter, cum esset proinde vir prudens, non facile tales libros legeret coram audientibus non probis.

Dubium est quarto; An habens librum hæreticum possit illum comburere, an debeat Inquisitoribus tradere?

Respondeo, non solum prohiberi retentionem talis libri etiam apud alios

lios tam nomine proprio, quam nomine alterius, sed etiam præcipi, quod tradatur Inquisitoribus in quodam motu Julii III. incipientis, *Cum meditatio*. Ita Sanch., Azor. Verum Filliuc., & alii apud Bonac. excusant eum, qui propria auctoritate combureret, aut traderet iis, qui facultatem habent legendi tales libros; Dato tamen, quod juxta priorem sententiam peccaret, certe excommunicationem non incurreret, qui talem librum combureret.

X. Dubium est quinto; Quinam possit concedere facultatem legendi libros prohibitos?

Respondeo, libros prohibitos in Bulla Cœnæ legi non posse nisi de Pontificis facultate, ut constat ex ipsa Bulla; unde solum in casu magnæ necessitatis potest ab Episcopo, aut Inquisitore talis licentia concedi: Ex decreto tamen Urban. VIII., quod incipit, *Apostolatus*, præter Pontificem potest etiam Congregatio Sancti Officii facultatem concedere legendi libros tam in Bulla Cœnæ, quam in Indice expurgatorio prohibitos; Ante tale decretum poterant Episcopi, Inquisitores, & Generales religionum suis subditis facultatem concedere legendi libros in Indice vetitos; Quod autem amplius nequeant etiam Privilegarii hujusmodi facultatem suis subditis concedere, docent communius contra nonnullos, ut diximus in Trutina exponentes thesim 45. ab Alex. VII. proscripam.

ARTICULUS II.

Perstringuntur reliquæ excommunicationes in Bulla Cœnæ.

- I. Excommunicantur deinde Appellantes ad futurum Generale Concilium.
- II. Pariter Pirata depraedantes Christianos navigantes mare Ecclesiasticum.

III. Necnon surripientes bona naufragantium Christianorum, non tamen Hæreticorum.

IV. Item imponentes Pedagia, & Gabbellas. Et quidem etiam Principes Supremi, si injuste illas imponant; possuntque ex multiplici capite injustitiam continere. Collectæ ab Universitatibus imponi possunt, non tamen a Principibus.

V. Falsarii etiam literarum Apostolicarum.

VI. Et qui arma, & alia hujusmodi deferunt ad Infideles in perniciem Catholicorum.

VII. Impedientes, ne victualia, & alia Romane Curie necessaria ad eam adducantur, idque sine causa legitima. Quid autem venit nomine Curie Romanae?

VIII. Vexantes eos, qui ad Sedem Apostolicam ob causas ad illam pertinentes accedunt; & qui jurisdictionem sibi vindicant adversus commorantes in Romana Curia.

IX. Necnon vexantes Romipetas, qui ad Urbem principaliter causa devotionis accedunt.

X. Qui vexant Cardinales, Episcopos, Nuncios, &c., & qui Episcopos a suis Diocesis expellunt; necnon mandantes, ratum habentes, ac favorem, consilium, auxilium interponentes.

XI. Molestantes, qui ad Romanam Curiam pro suis negotiis recurrunt.

XII. Pariter qui frivolam appellationem prætexendo ab Ecclesiastica ad Curiam Secularem confugiunt, & literas Hortatorias, quæ potius sint comminatoria, procurant.

XIII. Qui prætextu exemptionum causas Spirituales, Beneficiales, decimarum, &c. a Judicibus Ecclesiasticis ad se avocant; sive etiam prætextu violentiæ prohibende.

XIV. Item qui ex prætenso officio Personas Ecclesiasticas ad seculare Tribunal

bunal trahunt, & libertati Ecclesiastica præjudicant.

XV. Et qui impediunt, ne Judices Ecclesiastici sua jurisdictione utantur sive directe, sive indirecte, carceroando consanguineos.

XVI. Similiter qui jurisdictionem Ecclesiasticam usurpant, aut fructus pertinentes ad Ecclesiasticas personas ratione beneficiorum, aut Monasteriorum; aut si eos sequestrent.

XVII. Ac qui collectas imponunt, aut alia onera potestate laicali Ecclesiasticis sine licentia Pontificis; & qui a sponte danibus sic imposita recipiunt; qui ex consuetudinibus excusentur.

XVIII. Quandonam Ecclesiastici in communibus necessitatibus tenentur ex justitia contribuere, & quomodo?

XIX. Judices, & alii, qui in causis Criminalibus adversus Ecclesiasticos procedunt.

XX. Et qui loca Pontifici subiecta invadunt, usurpant, detinent, atque eorum fautores, &c.

I. **S**ecunda excommunicatio comprehendit Appellantes ab ordinationibus Pontificis ad futurum Generale Concilium, necnon id consulentes, & auxilium præbentes: Qui enim appellat ad Concilium, censetur tollere a Papa privilegium illud a Christo Domino concessum, quod sit supra totam Ecclesiam; cum D. Petro dixerit: *Tibi dabo claves Regni Cælorum. Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Hinc damnata est ab Alex. VIII. propos. 29. dicens: *Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei questionibus decernendis infallibilitate.* Additur in hac secunda excommunicatione Interdictum propter eandem causam pro Universitatibus, Collegiis, & Capitulis; nam Communitates interdici pos-

sunt, excommunicari non possunt, ut diximus quæst. 1. art. 3. Sed de hac inappellabilitate fuse diximus in Proemio tertiæ Editionis Trutinæ Antiquænellianæ.

II. Tertio excommunicantur Piratæ, Curfarii, & latrunculi maritimi interficientes, mutilantes, depradantes Christianos, qui mare Ecclesiasticum navigant, præcipue a Monte argentario ad Terracinam; necnon consulentes, & auxiliantes. Si quis tamen navim ipsorum Piratarum furripiat, excommunicationem non incurrit, quoties id non cedat in damnum aliorum fidelium, quia licita est deprædatio piratarum, ex cap. *Si quis* 23. quæst. 3.

III. Quarto excommunicantur furripientes bona Christianorum naufragantium, sive in navibus exilentia, sive ab iisdem ejecta, sive in litore inventa in quocumque mari; Requiritur tamen, ut acceptio sit injusta, & ex certa scientia, quod ea bona sint naufragantium, & quod non occupentur animo ea conservandi, ac restituendi domino; ac demum requiritur, quod non præsumatur ex manifestis conjecturis, quod ea bona sint derelicta; Nomine autem Christianorum non veniunt hæretici, ut communiter Doctores docent; quia non est credibile, quod Papa per Bullam hanc voluerit favere hæreticis.

IV. Quinto excommunicantur, qui in terris suis sine ullo privilegio imponunt, vel augent pedagia, seu gabellas, necnon qui illas exigunt ut ministri, vel hæredes imponentis; Nomine autem Pedagii intelligitur tributum quoddam impositum ob transitum vel personarum, vel mercium per aliquem locum; sub quo nomine venit etiam Guidagium, quod est tributum pro custodia, & refectioe viarum: Nomine vero Gabellæ venit tributum, quod exigitur pro delatione, trans-

translatione, venditione, & emptione mercium. Habent tamen privilegium ea imponendi, & augendi omnes supremi domini, qui in temporalibus superiorem non habent, ut Imperator, Reges, Respublica; non vero Marchiones, Principes, Comites, Duces, nisi de licentia Principis supremi. Adverte tamen, quod si supremi Principes injustas gabellas imponant, aut sine justa causa augeant, etiam excommunicationem hanc incurrant, ut docent Suar., Molin. contra Navar., & Tolet. Est autem Gabella de se injusta, Primo ratione personarum, quibus imponitur, ut si imponatur etiam a Clericis solvenda sine licentia Papæ. Secundo ratione materiæ, ut si imponatur rebus, quæ venduntur, & emuntur in propriam sustentationem. Tertio ex parte causæ, ut si non imponatur propter utilitatem publicam. Adverte demum ex Blundo, quod excommunicationem hanc etiam incurrant, qui imponunt collectas, talias, & alia onera præter pedagagia, & gabellas; exceptis tamen universitatibus, & communitatibus; quia istæ quando collectas imponunt, libere sibi ipsis hæc imponunt onera, ut possint civium necessitatibus subvenire: Contra vero Principes illa imponunt civibus invitis, ad propriam utilitatem.

V. Sexto excommunicantur falsarii literarum Apostolicarum, sive falsas fabricent, sive falsas signent sigillo vero; sive falsent illas immutando earum characteres, aut punctum aliquod; (quamvis aliquando ex levitate materiæ possit hæc actio esse peccatum veniale, ex quo excommunicatio non incurritur) Qui tamen falsis literis Apostolicis utitur, excommunicationem hanc non incurrit; sicut nec qui errorem Notarii corrigeret; ut si constet datam esse dispensationem in tertio gradu consanguini-

Part VIII.

tatis, & Notarius per errorem scripsisset, in quarto gradu, non peccat, qui eum corrigit.

VI. Septimo excommunicantur, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, necnon ad hæreticos expressè, & nominatim per Sedem Apostolicam declaratos deferunt, vel transmittunt in damnum Catholicorum arma, & armorum materiam, scilicet ferrum, stannum, necnon funes, ac funium materiam, equos, ligamina, & alia hujusmodi, quibus in perniciem catholicorum utantur; Excusantur tamen Christiani coacti remigare in triremibus Turcarum; & qui eas res deferunt ad Saracenos non gerentes bellum cum Christianis. Excusantur etiam ex Navar., & Tolet. ab excommunicatione, (si non a peccato) qui deferunt vestes, & victualia; quia hæc non intelliguntur per illa verba Bullæ, & alia hujusmodi. Excommunicantur etiam qui per se, vel per alios in Christianorum perniciem certiores faciunt hæreticos, & alios fidei hostes de rebus statum Reipublicæ Christianæ concernentibus; aut qui illis consilium, auxilium, vel favorem præstant.

VII. Octavo excommunicantur injuste impediens victualia ad Romanam Curiam deferri: Dicitur autem Curia Romana tam familia Papæ, seu Tribunal Pontificium, in quo negotia Ecclesiastica conficiuntur, ubicunque Pontifex resideat; quam locus, in quo Cardinales resident post obitum Pontificis. Verum, ut hæc excommunicatio incurratur, debent sine iusta, & legitima causa impedire, seu prohibere, aut perturbare, ne victualia deferantur, aut defendere, qui id facit; Quare si Princeps, vel Respublica, ut suis propiciat, prohibet, ne triticum, vel vinum ex suis confinis extrahatur, & Romam deportetur, excommunicationem non incur-

Q cur-

currit; ut notat Suar. tom. 5. disp. 21.

VIII. Nono excommunicantur, qui mutilant, spoliant, capiunt, detinent accedentes, vel recedentes a Romana Sede: Quare non excommunicantur, qui ea faciunt in accedentes ad Urbem ad sua negotia secularia peragenda, sed qui ea faciunt in accedentes ad Sedem Apostolicam ob negotia, vel causas, quæ ad illam pertinent; etiam si non in odium, & contemptum Sedis Apostolicæ, sed vel ob inimicitias, vel ob alias causas id faciant. Præterea excommunicantur, qui usurpata jurisdictione, hoc est sine ulla ordinaria, aut delegata jurisdictione, prætextu tamen illius læderet commorantes in Curia Romana, qui dicuntur Curiales, & ita Romanæ morantur, ut Papæ, vel Cardinalibus, vel Episcopis inserviant.

IX. Decimo excommunicantur interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, hoc est peregrinos, qui devotionis causa petunt Romam, & in ea morantur; Excommunicantur etiam, qui in his actionibus dant consilium, auxilium, aut favorem. Ubi adverte, quod excommunicationem non incurrat, qui occidit venientem ad Urbem sub habitu peregrini, non tamen devotionis causa, sed, verbi gratia, ad vitandas expensas: Contra vero excommunicationem incurrit, qui occidit venientem ad Urbem devotionis, vel peregrinationis causa, etiam si equester veniat, & sine habitu peregrini: Immo etiam si veniat ob alia negotia, dummodo veniat principaliter causa devotionis, vel peregrinationis.

X. Undecimo excommunicantur, qui mutilant, interficiunt, vulnerant, percutiunt, capiunt, detinent, & hostiliter insequuntur Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarchas, Episcopos, Sedis Apostolicæ Legatos,

vel Nuncios, &c. Excommunicantur etiam Principes, Magistratus, & alii, qui Episcopos, Legatos, vel Nuncios a suis Diocæsis, territoriis, terris, seu dominiis (id est ubi suam jurisdictionem exercent) eji-
ciunt; & qui jussu Principum easdem Ecclesiasticas personas expellunt; Necnon mandantes, ratum habentes, auxilium, consilium, favorem præstantes in aliquam ex prædictis actionibus. Dicitur autem ratum habere, quando intervenit quoddam virtuale mandatum, non vero quando solummodo laudatur factum, seu approbatur ab eo, cujus nomine nullatenus est factum; ut notat Suar. loc. cit.

XI. Duodecimo excommunicantur, qui occidunt, percutiunt, bonis expoliant recurrentes ad Sedem Apostolicam, seu Romanam Curiam super suis negotiis; Necnon eorundem negotiorum gestores, advocatos, procuratores, agentes, seu etiam auditores, & Judices super dictis causis, seu negotiis deputatos, dummodo eos lædant occasione eorundem negotiorum. Nomine autem negotiorum Suar. contra Navar. putat venire non solum causas spirituales, sed etiam temporales, quæ ad Sedem Apostolicam spectant ratione sui domini temporalis. In nona itaque excommunicatione excommunicantur, qui molestant accedentes, vel recedentes a Sede Apostolica; in hac vero excommunicantur, qui molestant recurrentes ad illam, & ea negotia pertractantes: Quare Princeps, vel Judex, qui spoliat bonis appellantem ad Romanam Curiam, hanc excommunicationem incurrit; quamvis ea bona, quibus spoliatur, domi reliquerit, qui ad Curiam habuit recursum. Excommunicantur etiam, qui ad has actiones auxilium, favorem, & consilium præstiterint.

XII. Decimotertio excommunicantur

tur appellantes sub privato prætextu ad Curias Sæculares in causis Ecclesiasticis ad impediendam executionem literarum Apostolicarum sive gratiam, sive justitiam continentium; necnon citationum, inhibitionum, sequestrorum, &c., sive talis appellatio, & recursus a Principibus admittatur, sive non. Excommunicantur etiam, qui a potestate laicali, etiam instante Fisci procuratore, vel Advocato, faciunt, ut hujusmodi appellationes admittantur, & qui faciunt, ut hujusmodi literæ a laica potestate capiantur, retineantur. Demum excommunicantur, ut notat Azor. lib. 5. cap. 12., qui post legitimam appellationem ad Judices Ecclesiasticos, quam illi admittere nolint, recurrunt ad laicam potestatem, ut faciant illam admitti procurando literas Hortatorias; quæ quamvis videantur modeste loqui, mittuntur tamen sæpe auctoritative, & intentione præcipiendi, & comminandi; quod si ita se res habeat, tam eas obtinentes, quam mittentes excommunicationem incurrunt.

Notandum tamen, nomine literarum Apostolicarum venire hic tantum eas, quæ emanant a Papa, Sede Apostolica, Nunciis, Legatis, Præsidentibus Camera Apostolicæ, Auditoribus, Commissariis, Judicibus, & Delegatis Apostolicis, non tamen quæ emanant ab Episcopis, Archiepiscopis, &c.; quamvis qui has impediunt, decimam sextam excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrant.

XIII. Decimoquarto excommunicantur, qui auctoritate laica, & prætextu exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apostolicarum, causas spirituales, & spiritualibus annexas, beneficiales, decimales, &c. ad se a Judicibus Ecclesiasticis avocant: Et qui partes astrictas compellunt aut ad revocandas citationes,

inhibitiones, aut alias literas in talibus causis decretas, aut ad consentiendum, ut absolvantur a censuris illi, contra quos tales inhibitiones emanarunt: Necnon qui impediunt executionem talium processuum, decretorum, & literarum Apostolicarum, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum; Ac demum qui ad id præstant auxilium, assensum, aut favorem.

Certe multi putant, ut notat Navar. & Blundo in Relectionibus Bullæ Cœnæ disp. 75. licere Judicibus Sæcularibus tam ex vi juris communis, præsertim ex Cap. *Filiis, vel Nepotibus* 16. q. 7. quam ex vi consuetudinis, & ex tacito consensu Papæ, præsertim in Hispania, & Gallia, multa facere huic dispositioni contraria, ne aliquis sine justa causa, & absque mera Summi Pontificis informatione a suo beneficio deturbetur, aut aliam similem injuriam gravem patiatur, quam postea aut vix, aut nullo modo possit recuperare: Putant etiam, Judicibus sæcularibus licere propter eandem rationem impedire, ne executioni mandentur sine suo assensu literæ Apostolicæ, necnon cognoscere causas Clericorum, præsertim beneficiatorum, quando sæcularis conqueritur se injuste opprimi a Judice Ecclesiastico. An autem ea liceant? Navar., & Suar. apud Blundum definitioni Pontificis remittunt. Azor. tamen tom. 1. lib. 5. cap. 12. disertè, ac solide ostendit non licere; Nec pro Hispania, Gallia, Ungaria, Germania tale privilegium unquam concessum esse; cum debeat sæcularis a Judice Ecclesiastico oppressus ad Archiepiscopum, & ad Papam conqueri, non ad Judicem sæcularem; Et quando dubitatur verane sint, an surreptitiæ literæ Apostolicæ, judicium in hac re non est ferendum a sæculari, sed ab Ecclesiastico.

Dices. In cap. laudato *Filiis*, vel *Nepotibus* habetur, quod si negligat Episcopus corrigere Sacerdotem fraudantem aliquid de rebus Ecclesie collatis, recurratur ad Metropolitanum; Quod si hic pariter erit negligens, recurratur ad Regem; ergo non est illicitum univrsim ad Regios ministros recurrere, quoties iustitia ab Episcopo, & a Metropolitanano denegatur.

Respondeo. id permitti causa defensionis, quando manifesta iniustitia irrogatur, & non patet aditus ad Pontificem; ad quem non possit sine magno impendio haberi recursus: Cum enim solus Pontifex delicta Ecclesiasticorum tanquam legitimus Judex punire possit, ad Pontificem recurrendum pro manifesta injuria ab Ecclesiasticis irrogata, si id fieri possit: Quando autem id non licet, ad Regem nequit recurri tanquam ad Judicem Episcoporum, sed solum ut impediatur hic, & nunc manifestam iniustitiam, quousque ad Pontificem tanquam legitimum Judicem causa deferri possit; ut notant communiter Doctores apud Azor. tom. p. p. 5. cap. 12. asserentes in Canone solum permitti, quod ad Regem in casu adducto recurri possit, non ut Metropolitanum corrigat, (quod certe nequit, ex cap. *Qualiter*, & *quando*, & ex Cap. *Clerici*, de *Judicis*) sed ut Metropolitanum admoneat; vel ut Rex ipse instet apud Pontificem legitimum Superiorem, ac Judicem Metropolitanum.

XIV. Decimoquinto excommunicantur, qui ex pretenso officio trahunt ad seculare Tribunal personas Ecclesiasticas, & qui eas trahi faciunt, aut procurant quovis quaesito colore; necnon qui statuta, ordinationes, vel decreta faciunt, aut publicant, vel iis utuntur in praedictum libertatis Ecclesiasticae, & quorumcumque

jurium Ecclesie, etiamsi pretextu cuiusvis consuetudinis, aut privilegii. Dicuntur autem statuta esse contra libertatem Ecclesiasticam, quae sunt contra privilegia Ecclesie concessa five ab Imperatore, five a Papa, &c., necnon quae sunt contra privilegia concessa praedictis, possessionibus, &c. Ecclesie, & Clericorum. Esset etiam contra libertatem Ecclesiasticam, ut notat Suar., si temporales domini suis subditis praecipere, ne Clericis consueta obsequia exhibeant, idest ne eis quicquam vendant, panem coquant, & similia.

XV. Decimosexto excommunicantur, qui impediunt Praelatos, & Judices Ecclesiasticos, quominus sua jurisdictione utantur; necnon qui post sententiam fori Ecclesiastici ad Curias saeculares recurrunt procurando prohibitiones, & mandata etiam poenalia Judicibus Ecclesiasticis decerni, & contra eisdem exequi: Excommunicantur etiam, qui ea decernunt, & exequentur, seu dant consilium, patrocinium, & favorem in iisdem.

XVI. Decimosextimo excommunicantur, qui usurpant jurisdictionem, & fructus ad personas Ecclesiasticas ratione beneficiorum, Ecclesiarum, aut monasteriorum pertinentes; necnon si eos sequestrant: Ubi duo advertit Suar., Primum est, non incurere excommunicationem hanc, qui fructus monasteriorum, beneficiorum &c. furatur; nam usurpare proventus est illos capere tanquam ad se pertinentes; furari vero est rapere tanquam aliena bona. Secundum est, quod si beneficium aliquod, puta Episcopatus, habeat jurisdictionem etiam temporalem, qui talem jurisdictionem etiamsi temporalem usurpat, hanc excommunicationem incurrit.

XVII. Decimo octavo excommunicantur, qui potestate laicali imponunt collectas, decimas, & similia onera

nera personis Ecclesiasticis, & Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum bonis, eorumque fructibus sine speciali licentia Papæ; Necnon qui hujusmodi onera sic imposita a sponte dantibus recipiunt, & qui procurant prædicta exequi, aut ad id auxilium, consilium, favorem præstant. Et ratio est, quia sic læditur immunitas Ecclesiastica: Nec excusantur ab excommunicatione, qui hæc faciunt ex vi alicujus consuetudinis; quia talis consuetudo in multis juribus Canonicis damnatur; ut videre est apud Azor. lib. 5. cap. 12.

Similis excommunicatio lata est a Lateranensi sub Alex. III. in cap. *Non minus*, de Immunitate Ecclesiast., & in cap. *Adversus*, ubi etiam prohibetur, ne Episcopus, vel Clericus possit conferre subsidium pro communi necessitate, vel utilitate sine licentia Papæ; Et revocatur quod in cap. *Non minus* cit. permittebatur, quod scilicet Ecclesiastici possint aliquid sponte dare in aliqua necessitate, quando facultates laicorum non suppetunt.

XVIII. Verum est, quod si in refectio[n]e pontium, fontium, viarum proxime, & directe oriatur commoditas ipsis Ecclesiasticis, teneantur ex justitia ad talem refectio[n]em contribuere, ut notat Abb., & Molin. disp. 672. At primo utilitas Ecclesiasticorum debet esse directa, & immediata; aliter semper deberent contribuere, quia omnis contributio est ad publicam utilitatem ordinata. Secundo, quod debet in his casibus solvi a Clericis, non debet decerni a laicis, sed laici simul cum Ecclesiasticis de communi consensu debent convenire; & si Clerici renuant, non possunt cogi a Judice sæculari, sed solum ab Ecclesiastico, ad quem recurrendum est. Vide Molin. laudat.

XIX. Decimonono excommunican-

tur Magistratus, Judices, Notarii, Scribæ, executores, &c. quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, & criminalibus adversus personas Ecclesiasticas: Unde etiam id mandantes, capientes Clericos, &c., excommunicationem incurrunt; Hoc tamen fori privilegium amittit Clericus non beneficiatus, etiamsi initiatus minoribus Ordinibus, si non deferat habitum, & tonsuram, & alicui Ecclesiæ inserviat, ex Trident. sess. 23. cap. 6.: Necnon Clericus, qui per assassinos fecit alium interficere, ac Clericus conjugatus bigamus.

XX. Vigesimo excommunicantur, qui destruunt, invadunt, occupant terras Romanæ Ecclesiæ usurpando in illis supremam jurisdictionem, videlicet in alma Urbe, in Regno Siciliae, in Insulis Sardinia, & Corsica, Benevento, &c.

Demum qui ab his excommunicationibus extra articulum abolveret, ipse excommunicationem incurreret, (quamvis non in Bulla, sed extra Bullam Cœnæ a Clem. VIII. an. 1602. reservatam) & absolutio[n]em nullatenus impenderet.

ARTICULUS III.

De Excommunicatione ob percussio[n]em Clerici.

- I. *Quid venit nomine Clerici? Quid nomine Monachi? Num etiam Tertiarii? Num Eremita?*
- II. *Quid sit manus violentas injicere? Quid si venenum Clerico propinetur?*
- III. *Quandonam alio dicatur graviter injuriosa Clerico, & quando leviter?*
- IV. *Quid si Clericus consentiat in sui percussio[n]em? Quid si seipsum percussiat?*
- V. *A quonam debeat verberari Cleri-*

cus, qui talem poenam mereatur?
Num possit a laicis capi Clericus delinquens, ut suo Superiori presentetur?

VI. Quam excommunicationem incurrun-
t mandantes, consules, ratam habentes, & non impediens
Clerici percussorem? Et quando-
nam dicatur rata haberi?

VII. Plurimis de causis percussor Cleri-
ci ab excommunicatione excusatur.

VIII. Quanam dicatur percussio levis,
ratione cuius potest Episcopus ab-
solvere ab hac excommunicatione;
quanam percussio gravis; & qua-
nam enormis?

IX. In dubio an percussio sit levis, vel
gravis, num possit Episcopus absol-
vere?

X. Quid si percussio sit enormis, sed oc-
cultata? Et num Religiosi a suo Su-
periore absolvi possint, etiamsi per-
cussio fuerit enormis?

I. **H**Æc sunt verba Canonis: Si
quis suadente Diabolo manus
violentas in Clericum, vel Monachum
injecerit, anathematis vinculo subjaceat,
& nullus Episcoporum illum presumat
absolvere, nisi mortis urgente periculo,
donec Apostolico conspectui compareat,
ejusque mandata recipiat.

Quæritur nunc primo; Quid intel-
ligatur nomine Clerici, aut Monachi?

Respondeo, nomine Clerici venire
initiatum saltem prima tonsura, etiam-
si sit conjugatus, dummodo non sit
bigamus bigamia vera, aut interpre-
tativa, (quam explicabimus quæst. 9.
art. 4.) ex cap. Clericos, dist. 21. Quod
si sit bigamus bigamia similitudina-
ria, per hoc scilicet quod post su-
ceptos Ordines Sacros matrimonium
(quamvis invalide) contraxerit, &
consummaverit, adhuc gaudet privi-
legio Canonis; Clericus tamen de-
gradatus per degradationem privile-
gium amittit.

Nomine vero Monachi intelligun-
tur etiam Conversi, Novitii, & Mo-
niales, dummodo non vivant domi
proprie more laicorum; ut notat
Fill. & Pelliz. tr. 8. c. 6. n. 15. Gau-
dent etiam privilegio Canonis, & fo-
ri, tanquam religiosi, Milites Com-
mendatarii, seu Equites S. Jacobi, S.
Joannis, Calatrava; Alcantara; Ord-
inis Christi in Lusitania, S. Lazari in
Sabaudia, S. Stephani in Florentia,
etiamsi aliqui ex istis sint conjugati;
sunt enim personæ Ecclesiasticæ, &
tria vota religiosa emittunt: Quamvis
ii dumtaxat dicantur vere religiosi,
qui emittunt tria vota paupertatis,
castitatis, & obedientiæ perfectæ, ut
Equites S. Joannis: Alii vero, quia
tria etiam hæc vota emittunt, sed non
vovent perfectam castitatem, & pau-
pertatem, non dicuntur vere religio-
si. Ita communius cum Garz., Fil-
liuc., Sanch. apud Bonac.

Dubium est de Tertiariis S. Fran-
cisci, vel S. Dominici; De quibus di-
cendum, quod si domi vivant, non
gaudent eo privilegio, quamvis ser-
vent regulam S. Francisci, vel S. Do-
minici; secus vero, si assumpto habi-
to monachis inserviant in monasterio
sub obedientia Prælati, aut elemosy-
nam petant per urbem; tunc enim
censentur personæ Ecclesiasticæ, & re-
ligiosi, eo modo, quo Novitii: Ete-
nim nomine religiosi non solum ve-
niunt, qui tria vota emisserunt, sed
etiam qui sunt participes ejus status,
ut sunt Novitii, Tertiarii, & alii sal-
tem late sumpto nomine religiosi, ut
docent communiter contra Cajet. V.
Excommunicatio cap. 10. Idem docent
communiter etiam Doctores de Ere-
mitis, qui in communitate vivunt in
aliqua Congregatione; vel si vivant
sub obedientia Prælati ex tacita, vel
expressa auctoritate Papæ, quamvis in
tali congregatione non fiat professio;
isti enim censentur religiosi saltem la-
te

re sumpto hoc nomine, ex Suar., Avil., Bonac. hic, & aliis.

II. Queritur secundo; Quinam dicantur injicere manus violentas?

Respondeo, manus violentas injicere, quicumque actionem injuriosam violentam inferunt, etiamsi pede, vel alia corporis parte fiat, sive immediate, sive mediate, ita ut attingatur persona Ecclesiastica fuste, sagitta, &c., Sicuti etiam si sputum, vel pulverem in faciem projiciant, frænum equitantium detineant, aut cingulum ephippii incidant, aut rem aliquam ab iis per vim eripiant. Idem dicas si vis inferatur equo, cui insident; aut vesti, quam tenent; quia per has actiones mediate inferitur vis personis Ecclesiasticis. Quod si projiciens, verbi gratia, lapidem in Clericum, non tangat illum, sed erret, excommunicationem non incurrit; quia nulla censura incurritur effectu non secuto: Si vero Clericum carcere inclusum teneat, vere vim infert, ex *cap. 29. de sententia excommunicationis*; quamvis illum non tangat: Sicuti etiam si sclopum explodat in Clericum, qui ob solam terrorem moriatur; aut si ita insequatur Clericum, ut is cogatur se in flumen projicere, equo decidere, &c. Secus vero si per accidens Clericus cadat inter fugiendum. Nec incurrit excommunicationem, qui metu mortis proposito prohibet, ne Clericus domo egrediatur; tunc enim non infert illi vim physicam, ut communiter docent cum Suar. Nec incurrit excommunicationem, qui dolo, non vi aliquid ab eo surripit; neque si surripiat vestes Clerico dormienti; etiamsi id faciat eo animo, ut non possit domo egredi; ut communiter docent contra Antonin.; nec qui per metum cogit Clericum, ut a suo feudo egrediatur.

Qui vero venenum propinat Clerico, videtur vere vim inferre magis,

quam si alapam impingeret; ut communiter docent contra Avil. 2. part. cap. 5. disp. 3. dub. 2., & Sà, qui putant, excommunicationem non incurri; quia sine manuum violentarum injectione propinatur venenum; ut videre est apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 36. Illud sane certum est, quod excommunicatio non incuratur, antequam venenum graviter noceat, quia nondum est secutus effectus.

Demum si Monialis gravis venenum bibat, ut foetus necetur, actio hæc esset violenta foetui, non ipsi moniali, aut statui Ecclesiastico, ex Bonac., Avil., Molin. apud eundem Dian. Secus vero si invita moniali alter illi venenum propinaret, ut foetus necetur; tunc enim per vim illi surriperet foetum, quod est magis injuriosum, quam si vestem per vim illi auferret.

III. Dubium est primo; quandonam actio dicatur injuriosa graviter, prout requiritur ad incurrendam excommunicationem?

Respondeo, excommunicationem tunc incurri, quando est graviter injuriosa ipsa actio exterior; Quare si ex intentione graviter peccaminosa leviter percutiatur Clericus, peccatum mortale committitur, non tamen incurritur excommunicatio: Si vero percussio sit quidem levis, sed censeatur esse graviter injuriosa Clerico; ut si quis illum conspuat, includat in carcere, virga percutiat, &c. excommunicatio incurritur, dummodo percussio peccatum mortale incurrerit. Censeatur autem actio leviter injuriosa Clericis, juxta Avil., Sà apud Bonac., quoties illata laico ejusdem conditionis, ac est Clericus, non censeatur esse peccatum mortale. Molin. vero, & Bonac. docent, quod si actio violenta seclusa excommunicatione censeatur arbitrio prudentis viri, quod esset peccatum mortale relate
ad

ad Clericum, tunc peccatum mortale, & censura contrahatur. Ex quibus sequitur, quod Clerici impuberes inter se rixantes excommunicationem non incurrant, quoties percussio, attenta qualitate persona, & quantitate nocenti, non pertingit ad mortale.

IV. Dubium est secundo; An percutiens Clericum permittentem se percuti excommunicationem incurrat?

Respondeo affirmative cum communi Doctorum apud Suar. disp. 22., & Bonac. hic: Etenim talis actio esset injuriosa, si minus Clerico, certe statui Clericali, & Ecclesiastico, in cuius praedictum non potest Clericus privatus consentire: Sicuti peccatum homicidii committitur etiam quando qui occiditur, consentit in sui necem, quia fieret in tali casu injuria Reipublicae. Idem dicas, si Judex detineat in custodia Clericum consentientem.

Hac etiam de causa communiter docent, excommunicationem incurri a Clerico percutiente seipsum praeter ira, desperatione, & taedio vitae; quia per talem percussorem injuria irrogatur statui Clericali; non vero quando quis ex devotione se flagellat, aut si ob mortem parentum alapis se percutiat, & barbam evellat; quia talis actio non censetur statui Clericali injuriosa. Clericus tamen consentiens in sui percussorem non est ipso facto excommunicatus, sed excommunicandus, ex cap. *Contingit*, de *sententia excommunicat.* apud Bonac., Avil., Suar.

Demum si quis Clericum mortuum injuriose percutiat, putant aliqui cum Villalob., Nald. apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 39., quod excommunicationem incurrat; quia statui Clericali fit injuria: Quod tamen communius negant cum Henr.; quia mortuus non est amplius homo, & consequenter nec persona Ecclesiastica.

V. Dubium est tertio; A quonam debeat Clericus verberari, quando verbera meretur?

Respondeo, ex cap. *Universitatis de sententia excommunicat.* puniendum esse jure communi a suis Praelatis, si hi sint inferiores Episcopo, & commode possint; aliter tam Praelati, quam percussores excommunicationem incurrun; Urgente tamen necessitate possunt Praelati Clericos per alios Clericos verberare, & per laicos, quando Clerici deessent; Episcopi vero si per seipsum extra necessitatem Clericum verberarent, excommunicationem incurrerent, ex cap. *Non licet*, disp. 86. Verum quamvis jure communi ita se res habeat, consuetudine tamen receptum est, ut Clerici etiam per laicos capiantur, verberentur, torquantur; potuit autem ea consuetudo introduci, eo quod non deceat Clericum, vel Monachum adeo vile munus obire. Ita Bonac. hic, Molin., Suar., & alii.

Addunt communiter Doctores cum Con., & Avil., posse ministrum justitiae saecularis capere Clericum repetitum in flagrante delicto, ut praesentet illum suo Superiori; quia praesumitur tacitus Superioris consensus, & videtur hoc ad commune bonum expedire; quamvis non debeat Clerico major vis inferri, quam sit necesse.

VI. Quæres tertio; An mandantes, consulentes, non obstantes, & ratam habentes Clerici percussorem, eandem excommunicationem incurrant?

Respondeo ex dictis quaest. 1. art. 4., mandantes, precibus, aut promissis incitantes, & consulentes Clerici percussorem, secuto effectu, incurere excommunicationem majorem, non vi Canonis, *Si quis suadente*, sed vi cap. *Quanta*, & cap. *Mulieres*, de *sententia excommunicat.*; Sicuti etiam non obstantes (si tamen ex officio non ex sola charitate ad id teneantur

reneantur) ex Bonac., Molin., & aliis contra Suar., & Filliuc.; Tales sunt Reges, Judices, Patres, Tutores, Parochi, Heri, Pædagogi, & similes respectu subditorum suorum. Idem dicas de ratam habente, seu approbante Clerici percussione[m] suo nomine factam; quia ratihabitio fitione juris retrahitur, & comparatur mandato; ut docent Bonac., Suar., Molin.: Debet tamen ratihabitio, seu approbatio manifestari signo externo, videlicet per verba, aut nutus, &c., ita ut non solum ille ostendat de percussione facta gaudere, sed sciens factam esse suo nomine, hoc ipsum approbet; Requiritur etiam, ut talis percussio facta fuerit eo tempore, quo poterat mandari a ratihabente: Quare si tempore infantia, vel amentia Titii facta fuit ejus nomine percussio, non dicitur ratam habere Titius, si deinde illam approbet; & consequenter excommunicationem non incurrit: Secus vero si facta fuit, dum dormiebat, quia tunc facile poterat excitari, & interrogari num vellet suo nomine percussione[m] fieri, & sic illam mandare. Ex quibus sequitur, quod cum Clemens VIII. reservando sex illos casus intra Italiam extra Urbem, reservavit solum Clerici percussione[m], Mendicantes ab hac tantum (nisi sit occulta) absolvere non possunt, sed possunt absolvere mandantes, consulentes, & ratam habentes hujusmodi percussione[m] vi suorum Privilegiorum.

VII. Quæritur quarto; Quandonam percussor Clerici ab excommunicatione excusetur?

Respondeo, Primo excusari, quando quis Clericum percutit in defensione, seu quando in continenti vim vi repellit cum moderamine inculpatae tutelæ ad defendendum se, vel sua, vel suos etiam amicos, necnon etiam extraneos innocentes; Vel ad defen-

Pars VIII.

dendum proprium honorem, ex cap. *Si vero, de sententia excommunicat.*

Ratio est, quia defensio jure naturæ est licita: Et hoc valet ex Suar., & Bonac. etiamsi percussor posset fugere, sed ea fuga fuisset illi ignominiosa. Dixi tamen *in continenti*; nam si Clericus rem tuam furatus ad alium locum se recepit, non potes ibi illum percutere; quia tunc esset ultio, non defensio: Contra vero, si dum fugit, percussor illum cum moderamine inculpatae tutelæ, ut relinquat, quod furatus est; vel si debitor fugam parans detineatur, ut Superiori presentetur, & sic creditum non amittatur.

Secundo, qui joco inter ludendum sine injuria se percutiunt.

Tertio, qui in subita rixa, vel colera Clericum percutit non advertendo ad id, quod facit, unde sine mortali id accidat.

Quarto, quando sine gravi injuria, quod sæpe accidit, ut notat Sot., pueri Clerici inter se rixantur, etiamsi sanguinem e naribus, aut capite projiciant. Non negatur tamen, quod aliquando etiam in istis fit injuria gravis, ut patet ex cap. *ultim. de sententia excommunicat.*

Quinto, quando quis percutit Clericum ignorans, aut non advertens ad Clericatum, ut diximus quæst. 1. art. 6. Unde fit, quod si quis volens occidere Joannem Clericum, adhibita omni diligentia, ne alius a Joanne occidatur, præter intentionem occidat Titium Clericum, nec excommunicationem, nec irregularitatem incurrat; ut probabiliter docent Portel. Fregus, & alii apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 31. contra Vegam, & alios, quia talis actio relate ad Titium fuit omnino involuntaria.

Sexto, si percutiatur Clericus causa correctionis ab habente potestatem, ita ut non excedatur graviter modus

R

in

in percutiendo. Et hac de causa potest Pater filium etiam in Sacris constitutum cum debita moderatione verberare, Magister discipulum, ut communius Doctores docent. Sic etiam excusantur Clerici seniores, imo Laici, qui ratione officii ejiciunt Clericum minorum ordinum turbantem divina officia; Dominus pariter excusatur, si percutiat famulum Clericum, non tamen in Sacris constitutum; Notandum tamen, quod si quis principaliter ex odio, vel ira percutiat Clericum, & secundario causa correctionis, ita ut peccet mortaliter, excommunicationem incurrit; quia percutit suadente diabolo; Secus vero si principaliter percutiat causa correctionis, quamvis admisceatur peccatum mortale odii, ut Bonac. hic, Avil., Molin.

Septimo, quando Ostiarius, aut alius officialis Principum, arcendo turbam, simul Clericum arcet, ex cap. *Si vero 3., de sententia excommunicat.*; quia talis violentia respectu Clerici censetur casualis.

Octavo, quando percutitur Clericus, qui ter fuit admonitus vel in generali, vel in particulari, ut habitum, & tonsuram deferret, & tamen non defert; tunc enim amittit privilegium Canonis, ex cap. *Cum contingit 2., de sententia excommunicat.* Putant etiam Con. dub. 15., Suar., & alii apud Bonac. hic, Clericum minoribus initiatum privari privilegio Canonis, si habitum Clericalem non deferat, & beneficium non habeat, etiam si non sit admonitus ferre habitum; quia iste ex Trident. sess. 23. cap. 6. privatur privilegio fori; quod ex Panormit. difficiliter amittitur, quam privilegium Canonis: hoc tamen negant Bonac., Rodriq., & alii; quia ista privilegia sunt inter se diversa, & a diversis non fit illatio; praesertim quia poena sunt stricte interpretanda.

Nono, si quis percutiat Clericum factum militem, ac sese in enormitatibus immiscentem, ut grassando, &c., Sic enim amittit privilegium Canonis, & juxta aliquos etiam fori.

Demum, si quis percutiat in continenti Clericum, quem reperit turpiter agentem cum sua matre, uxore, sorore, filia, ex cap. *Si vero, de sententia excommunicat.*, cum enim difficile sit in his casibus a furore temperare, excusatur a censura, etiam si non excusaretur a peccato.

VIII. Quæritur ultimo; Quinam possit absolvere ab hac excommunicatione?

Respond., solum Pontificem; quamvis in multis casibus possit etiam Episcopus, & consequenter Mendicantes privilegiati, quippe qui absolvere possunt a casibus, quos jus reservat Episcopo, non vero quos Episcopus reservat sibi.

Primo itaque potest Episcopus percussorem Clerici absolvere, si percussio sit levis, ex cap. *Pervenit, de sententia excommunicat.*, In quo casu potest etiam Vicarius generalis, quia facit unum Tribunal cum Episcopo; Et universim quando Pontifex dat aliquam facultatem Episcopo, quam non intendit conferre Vicario, id solet exprimere.

Dubitatur tamen; quænam dicatur percussio levis; quænam vero gravis, seu mediocris; & quænam enormis?

Respondeo, dici levem, non quæ sit peccatum veniale; aut quæ sit mortale, ita tamen ut actus externus in ratione percussione habeat materiae parvitatem; nam in neutro hoc casu incurritur ulla excommunicatio, ut diximus quaest. 1. art. 4. Quare in re praesenti percussio dicitur levis, quæ fit pede, pugno, baculo, vel lapide nullum relincente vestigium, seu maculam, aut sugillationem carnis; Vel quæ fit absque effusione multi sanguinis.

guinis, aut multorum capillorum evulsione, & quæ notabilem injuriam, & scandalum non parit; Et talis censetur esse apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 19. si quis percutiat Sacerdotem pugno, ita ut ex ore percussi aliqua gutta sanguinis defluant; Unde Papiæ resolutum fuit a Theologis, quod posset hic ab Episcopo absolvi: Contra vero, si quis publice percutiat Clericum in Ecclesia, vel in platea, etiam si leviter, percussio non dicitur levis, cum fiat illi injuria gravis, ut docet Gloss. apud eundem Dian. resol. 45.

Dicitur percussio enormis, si magnum vulnus infligatur, non vero si magna copia sanguinis e naribus, vel e vulnere modico effundatur, quod indigeat Chirurgia, & Medicinalibus; Item si percussio sit valde ignominiosa; ut si quis manus injiciat in Episcopum, vel Abbatem, vel Superiorem, vel si vulneretur Clericus in oculo, in facie, &c. Vel ratione scandalali, ut si Monachus percutiat Clericum sæcularem, & inde detur scandalum; Vel ex publicitate, ut si quis in platea, aut in publico concursu Clericum percutiat; Vel si officialis laicus percutiat Clericum auctoritative, quasi usurpans jurisdictionem Ecclesiasticam; Vel si percutiatur Sacerdos sacris vestibus indutus; Vel si Clericus diu detineatur in carcere teterrimo. Gravis demum, seu mediocris percussio dicitur, quæ nec enormis, nec levis est, quod tamen ab Episcopo est judicandum.

IX. Quod si dubitet Episcopus, sitne levis, an gravis, censere debet esse gravem, ex *Extravag. Joan. XXII.* ne detur occasio offendendi statum Ecclesiasticum; Quamvis contrarium doceat Bordon. apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 46., quia scilicet in dicta *Extravag.* habetur consilium potius, quam præceptum; Et in dubio

reservationis standum semper pro libertate absolvendi, quæ est in possessione.

X. Secundo potest Episcopus absolvere percussorem Clerici, etiam si enormis fuerit percussio, quando delictum est occultum, & non deductum ad forum contentiosum, ex privilegio Trident. sess. 24. cap. 6., quod non constat esse revocatum, ut docet Bonac. hic, Dian. loc. cit. resol. 63., Reginald. lib. 30. num. 91., & alii contra Molin. disp. 64. Et ideo supra diximus num. 6. quod possint etiam Regulares privilegiarii a percussione gravi Clerici absolvere, si sit occulta; cum possint absolvere a casibus, quos jus Episcopis reservat, non tamen ab iis, quos Episcopi reservant sibi, ut probabiliter multi docent apud Dian. par. 9. tract. 4. resol. 69.

Tertio, si Clerici in aliqua communitate viventes invicem se percutiant percussione mediocri, non enormi, possunt pariter a suo Episcopo absolvi; sicut pariter Religiosi a suo Superiore: Quod si Religiosus percutiat percussione mediocri alium religiosum alterius Claustrum, non solum debet a proprio Superiore absolvi, sed etiam a Superiore percussi; quamvis possit hic delegare vices suas alteri, ex cap. *Cum illorum, de Sententia excommunicat.* Caterum Religiosos ex suis privilegiis posse ab hac excommunicatione absolvi, etiam si percussio fuerit enormis, notat Pal., & Molin. apud Pelliz. tract. 8. cap. 6. num. 191.

Quarto potest Episcopus legitime impeditum adire Pontificem absolvere cum onere se præsentandi coram Pontifice, cessante impedimento sub pœna reincidentia.

Quinto potest etiam absolvere impuberes, etiam si enormiter Clericum percusserint, & etiam si absolutionem post pubertatem petant, ut Molin.,

R 2

Suar.

Suar., Filliuc. apud Bonac. ex cap. ult. de Sententia excommunicat.

Sexto mulieres quascumque, etiamsi homicidium commiserint. Septimo pauperes, qui Romam adire non possunt, nisi petendo ostiatim stipem, quod non consueverunt; necnon cecos, senes, aliosque perpetuo impeditos, & quidem sine ullo onere; de quibus omnibus felse agit Dian. part. 9. tract. 4. resol. 59.

ARTICULUS IV.

De Excommunicatione ob Duellum.

- I. Quid sit Monomachia, seu Duellum presse dictum?
- II. Etiam iure naturali, & divino Duellum est illicitum; & sub poena excommunicationis, aliisque poenis ab Ecclesia vetitum.
- III. Licitum tamen est, aut ad pugnam inter paucos terminandam, aut ad se, ac sua defendenda, si alia via non suppetat.
- IV. Non licet tamen illud acceptare ad timiditatis notam declinandam.
- V. Regularibus intra Italiam extra Urbem inhibetur absolvere provocantes, & pugnantes, nisi casus sit occultus.

I. **D**uellum est proprie Pugna liberata inter duos, vel plures pari numero, sponte, & ex conditio suscepta statuto tempore, & loco cum periculo mortis, aut vulneris gravis; unde non est proprie duellum conflictus, qui ex rixa nascitur; neque qui fit assignato loco, & non tempore, aut tempore, & non loco; imo neque si in Ecclesia rixantes ob reverentiam Ecclesiae gladium non evaginant, sed continuata moraliter rixa egrediuntur, & extra Ecclesiam pugnae finem imponunt: Secus vero, si

in platea V. G. rixantes alter alteri dicat, ut inde exeat ad pugnandum; etenim videntur statim determinare locum, & tempus extra plateam, & ex conditio, & non ex rixa pugnare; ut docet Sanch. lib. 2. Summ. cap. 39., & Filliuc. contra Graffuc. apud Bonac.

II. Queritur primo; Sitne semper illicitum Duellum?

Respondeo, Duellum non solum iure naturali, & divino esse illicitum, ut ostendit Peregrin. quaest. 2., tum quia temere exponitur periculo vita innocentis; tum etiam quia nemini licet auctoritate privata alium occidere; sed praeterea prohiberi iure canonico sub excommunicatione, aliisque poenis, ut habetur in Trident. sess. 24. cap. 19., & in constitutionibus plurimorum Pontificum jam inde a Julio II., ac deinde severius a Pio V., Gregor. XIII., & Clement. VIII. Hic autem excommunicationem etiam ad Reges, & Imperatores extendit, etiamsi sine patris, ac literis provocatoriis duellum commiserint; Imo etiam excommunicantur suadentes duellum, ac provocantes, quamvis ad defensionem proprii honoris, etiam pugna non secuta, necnon comitantes, (nisi comitentur ad impediendum) focii, Patris, spectatores de industria, non vero qui obiter transeuntes, vel occultae curiositatis gratia illud aspicerent: Pariter excommunicantur quomodolibet se ad illud intromittentes, etiamsi nec pugna, nec provocatio sequatur; non tamen rati habentes, cum id non exprimat. Demum excommunicantur Domini locorum, magistratus, duces militum, Locumtenentes, qui illud permittunt, aut non puniunt; Civitates vero, aut Oppida, aut Castra dominorum illud etiam tacite permittentium subiacent interdictio Ecclesiae, & qui in conflictu moriuntur, privantur Ecclesiae sti.

sica epultura. Docet tamen Dian. part. 3. tract. 6. resol. 1. ex Volfan., quod si quis diffidat alterum, & ad pugnam accedat, non animo pugnandi, sed defendendi honoris, & cum morali securitate, quod nullum damnum sit secuturum, excommunicationem non incurrat, (quamvis peccet peccato scandali) quia ad rationem duelli spectat, quod fiat cum periculo mortis, aut vulneris gravis.

III. In duobus casibus videtur licitum duellum ex Azor., Sanch., & aliis apud Bonac., Primo ad sedandos duos exercitus contrarios; licet enim duello aliquorum pugnam dirimere, dummodo sic duellum finiatur; nam in tali casu vitarentur mortes plurimorum. Secundo licitum est, quando aliquis compellitur illud acceptare, nec potest sine vitæ periculo fugere acceptationem; tunc enim esset iusta defensio propriæ vitæ; Imo etiam ad defendendas res familiares licitum est illud acceptare, si alia via non suppetat ad illas defendendas.

IV. At acceptare, ne timiditatis nota incurratur, est profus illicitum; proscripta quippe est ab Alex. VII. prop. 2. dicens: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: In cuius expositione plurima huc spectantia diximus in Trutina.

V. Queritur secundo; Quisnam possit absolvere ab excommunicatione ob duellum contracta?

Respondeo, Eminentissimo de Lugo in Responf. Moral., lib. 2. dub. 2. probabile visum fuisse, præter Papam, posse ab ea absolvere etiam Mendicantes privilegiatos, excepta dumtaxat excommunicatione contracta a provocantibus, & pugnantibus;

cum hæc ex decreto Clem. VIII. intra Italiam extra Urbem a Regularibus absolvi non possit; unde tam provocantes pugna non secuta, quam consulentes, Patrini, & alii videntur posse ab illis absolvi. Et ratio ex eodem Lugo est, quia Clem. VIII. reservavit duellum juxta decretum Trident., & Gregor. XIII., qui excommunicaverant provocantes secuta pugna; dicunt enim, *Qui Monachiam commiserint*; quare provocantes pugna non secuta, consulentes, Patrini, &c. videntur posse a Mendicantibus absolvi; non secus ac poterant ante decretum Clem. VIII. Sed dicendum cum Bonac. disput. 6. de Censuris pun. 2. quod isti omnes a Regularibus privilegiatis absolvi non possint; quia Clemens VIII. reservavit casum *provocantium, & pugnantium in duello juxta decretum Sacri Concilii Tridentini, & Constitutionem Greg. XIII.* Cum autem a Tridentino, & a Greg. XIII. illi omnes subjaceant excommunicationi, sequitur quod illi omnes intra Italiam extra Urbem a Regularibus privilegiariis absolvi non possint.

Potest tamen Episcopus ab hac excommunicatione absolvere, quando casus est occultus, ex privilegio Trident. sess. 24. cap. 6., quod non est ei reservatum, juxta ea, quæ diximus art. super. num. 10. cum de percussione Clericorum: Et hac de causa probabiliter possunt etiam Mendicantes privilegiati absolvere provocantes, & pugnantes, quando casus est occultus, ut ibidem diximus, contra nonnullos apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 65. Demum possunt Episcopi in casu impedimenti, ut pariter ibidem ostendimus.

QUÆ